

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

DISCRECIONALITAT JUDICIAL I MESURES PENALS ALTERNATIVES

Anàlisi criminològica de la reforma del Codi penal

Marina Echevarría

Quart criminologia

Tutora: Carme Navarro

Data d'entrega 29/05/2015

TFG dret penitenciari

Paraules: 12428

ABSTRACT

La present investigació compta amb dues vessants: per una banda, es pretén esbrinar el pes que atorguen els jutges als antecedents penals en la decisió de concedir o denegar una mesura penal alternativa i, per una altra banda, realitzar una valoració sobre la nova reforma del Codi penal (LO 1/2015) pel que fa aquesta matèria. Per aquesta raó, s'ha fet servir una metodologia qualitativa basada en l'anàlisi dels discursos dels entrevistats, per tal de validar o refutar les hipòtesis plantejades. L'anàlisi d'aquestes entrevistes ha permès confirmar la relació entre model de política criminal i discrecionalitat judicial, així com posar de manifest els problemes que planteja la reforma.

Paraules clau: Discrecionalitat judicial, mesures penals alternatives i informes pre-sentència.

This research has two aspects: on the one hand, it aims to determine the weight that judges give in the decision to grant or deny an alternative penal measure and, on the other hand, make an assessment of the new reform Penal code (LO 1/2015) in that terms. For this reason, I've used a qualitative methodology based on the analysis of the interviewer's speeches, in order to validate or refute the hypothesis. The analysis of these interviews has allowed me to confirm the relationship between criminal policy model and judicial discretion and, moreover, the problems of reform.

ÍNDIX

1. Introducció	4
2. Marc teòric	6
2.1. Descripció de l'objecte d'estudi	6
2.1.1. La “perillositat criminal” com a requisit clau per a decidir sobre la suspensió.....	6
2.1.2. La substitució	11
2.2. El model de política criminal i les penes alternatives	13
2.3. Legislació europea en matèria de penes alternatives	16
2.4. Els informes pre-sentència	18
3. Hipòtesis.....	20
4. Marc metodològic.....	22
5. Anàlisi dels resultats.....	24
5.1. Perfil dels subjectes entrevistats.....	24
5.2. Codificació	24
5.2.1. Codificació jutges.....	25
5.2.2. Codificació dels tècnics	32
6. Conclusions	36
7. Valoració personal de la reforma sobre les MPA	38
8. Bibliografia	42
9. Annexes.....	44

1. Introducció

En els darrers anys, les mesures penals alternatives¹ (suspensió i substitució) han anat guanyant terreny a les penes privatives de llibertat com a resposta penal a les infraccions considerades menys greus. Com a futura criminòloga, considero aquest fet com un canvi molt positiu ja que s'eviten els efectes desocialitzadors dels centres penitenciaris, permeten al penat complir la pena en l'àmbit comunitari i resulten més econòmiques.

No obstant, a la regulació de la suspensió hi havia un criteri amb el que em mostrava clarament en contra, em refereixo a la impossibilitat de concedir la suspensió a la persona que tingués antecedents penals. Des del meu punt de vista, tenint en compte la lentitud de la justícia i els elevats terminis per a la cancel·lació dels antecedents penals previstos a l'article 136 CP, no considerava just que això impossibilités l'accés a una pena de compliment en la comunitat. A més, considero que si una persona reincideix (especialment amb el mateix fet delictiu), no tant sols és una errada seva sinó que també vol dir que alguna cosa va fallar durant la primera intervenció.

Per aquesta raó, vaig decidir focalitzar la investigació en estudiar el pes que donen el jutges als antecedents penals a l'hora de denegar una suspensió i conèixer la seva visió sobre aquest requisit.

D'altra banda, vull afegir que s'ha aprovat la reforma del Codi penal que modifica els requisits per accedir a la suspensió eliminant els antecedents penals com a requisit. L'aprovació de la llei i la seva imminent entrada en vigor (1 de juliol) varen fer que introduís una nova vessant a la investigació, una anàlisi d'aquesta reforma per part de dos tècnics que treballen amb les MPA a nivell tant teòric com pràctic.

¹ A partir d'ara MPA al treball.

A pesar de que en un primer moment la reforma em va semblar un gran avanç, un estudi més en profunditat de la llei posa de manifest que encara hi ha aspectes a millorar, com abordaré a la valoració personal.

2. Marc teòric

2.1. Descripció de l'objecte d'estudi

El present treball té com a objectiu principal realitzar una anàlisi empírica sobre la incidència que la reincidència de la persona condemnada pot tenir en la decisió del jutge sentenciador a l'hora de concedir o no una mesura alternativa.

Tenint en compte els objectius esmentats, caldrà analitzar amb caràcter previ quines són les mesures que es consideren alternatives a la presó, en concret, quina és la regulació actual de la suspensió i la substitució al Codi penal, abordant també els canvis que introdueix la LO 1/2015.

2.1.1. La “perillositat criminal” com a requisit clau per a decidir sobre la suspensió²

En relació a la suspensió de la pena, aquesta ve recollida a l'article 80 i següents del Codi penal. El primer dels articles estableix que els jutges, mitjançant una resolució motivada, poden deixar en suspensió aquelles penes privatives de llibertat que no siguin superiors a dos anys. A més, l'article 80 afegeix que el criteri a tenir en compte per concedir o no la suspensió és la perillositat criminal.

La **perillositat criminal** és la tendència d'una persona a cometre un delictes, evidenciada generalment per la seva conducta antisocial (Esbec, 2003). En els darrers anys l'atribut essencial sobre el que s'ha fonamentat la predicció de la violència o reincidència ha sigut precisament la perillositat criminal (Andrés i Redondo, 2007). És a dir, el risc de reincidència s'ha convertit en el criteri utilitzat

² En primer lloc, al entrar en vigor la nova llei dia 1 de juliol, exposaré la regulació vigent en l'actualitat. No obstant, al llarg de la seva explicació aniré afegint les reformes introduïdes per la LO 1/2015.

a l'hora de concedir o no la suspensió i la substitució, així com de decidir una mesura de seguretat per a les persones inimputables, per aprovar o revocar la llibertat condicional i, en definitiva, en la individualització de la pena.³

El concepte de perillositat criminal esdevé un element clau en la meua investigació, al estar fonamentada en la valoració del risc de reincidència. En efecte, algú amb antecedents presentarà major risc de reincidència i, per tant, es tracta d'un altre criteri que bloqueja l'accés a la suspensió per al col·lectiu de penats amb antecedents. El punt clau de la perillositat criminal tal i com està a dia d'avui en la legislació, rau en el fet que la seva valoració és competència exclusiva dels jutges. És a dir, en base a la informació que contenen els expedients dels penats (sentència on trobem la descripció dels fets, fulla d'antecedents penals i documents de la instrucció) els jutges d'execució són els encarregats de valorar si el penat presenta alta o baixa perillositat criminal, i en base a aquest criteri poden concedir o denegar la suspensió. Això és així perquè el propi Codi penal no estableix una definició de perillositat criminal sinó que deixa que l'òrgan judicial sentenciador valori la perillositat criminal d'una persona, fet que ha sigut criticat ja que aquesta valoració s'acaba basant en un pronòstic sobre el comportament futur d'una persona (Navarro, 2002). Per tant, ens trobem que a pesar de que existeixen uns requisits a complir per tal de poder accedir al benefici de la suspensió, aquesta és una potestat discrecional del jutge, és a dir, per molt que aquests requisits es compleixin la suspensió pot ser denegada en base a la valoració de perillositat criminal negativa.

La redacció de l'article 80, d'acord amb la reforma aprovada al 2015, presenta grans diferències respecte a la legislació actual. En primer lloc, l'anterior esment a la perillositat criminal és substituïda per la següent frase: *“cuando sea razonable esperar que la ejecución de la pena no sea necesaria para evitar la comisión futura por el penado de nuevos delitos”*. És a dir, els jutges o tribunals podran deixar en suspensió penes privatives de llibertat inferiors a dos anys sempre i quan

³ Per aquest motiu, trobem autors que es mostren crítics davant aquesta figura, com seria el cas de Rodríguez i Leyva, que a l'article “El fundamento ético-jurídico de la medida de seguridad de internamiento psiquiátrico” (2011) criticaren que la perillositat criminal constituís el fonament per a l'aplicació d'una mesura de seguretat.

el compliment d'aquesta pena no sigui necessari per evitar la reincidència. Per tant, podem veure com el concepte de perillositat criminal continua essent un concepte jurídic imprecís, indeterminat i que dona peu a la discrecionalitat judicial, atributs contraris als principis del dret penal.

A més, d'acord al nou article 80.1 estableix que per realitzar aquesta valoració de risc de reincidència s'hauran de tenir en compte les circumstàncies personals del penat, els seus antecedents, les circumstàncies del delicte comés o el seu esforç per reparar el dany, així com altres característiques familiars i socials del penat. Tal i com explicaré a la valoració personal, aquesta nova redacció fa necessari l'elaboració dels informes criminològics pre-sentència, que a més haurien de tenir caràcter preceptiu per a decidir, tal i com passa amb els informes dels equips tècnics a menors.

Pel que fa al **període de suspensió**, aquest oscil·la entre els dos i els cinc anys, per a les penes inferiors als dos anys, i de tres mesos a un any per a les penes lleus. La nova regulació inclou el termini de suspensió de tres a cinc anys per al supòsit de suspensió especial per a drogodependents. Des d'una altra perspectiva, cal indicar que la suspensió de la pena no és extensible a la responsabilitat civil que genera la comissió del delicte, per aquest motiu per molt que la pena quedi suspensa, la llei estableix que la responsabilitat civil s'ha d'abonar igual. No obstant, si el tribunal declara que la persona és incapaç de fer front al pagament d'aquesta responsabilitat, això ja no serà condició necessària per a la suspensió. De no ser així, les persones que no disposessin de recursos econòmics no tindrien accés als beneficis penitenciaris i, per tant, es vulneraria l'article 14 de la Constitució que estableix que tots som iguals davant la llei.

Dins l'article 80 trobem els **requisits** que han de complir els condemnats (a més de la baixa perillositat criminal mencionada a l'article anterior) per tal de que es pugui valorar la suspensió de la pena. En primer lloc, segueix la primarietat delictiva (o si més no, la cancel·lació d'antecedents) tot i que no es tenen en compte delictes imprudents anteriors. Un altre requisit ja mencionat a l'article 80

és que la pena privativa de llibertat no sigui superior als dos anys, així com l'abonament de la responsabilitat civil derivada del delictes.

En la nova regulació, la principal novetat que s'inclou és en relació als antecedents penals, ja que a més dels cancel·lats i els generats pels delictes imprudents tampoc es tindran en compte els antecedents penals corresponents a delictes que, per la seva naturalesa o circumstàncies no tinguin rellevància a l'hora de valorar la probabilitat de comissió de delictes futurs. És a dir, la nova legislació sí que permetria als jutges i tribunals concedir la suspensió a persones que tinguin algun antecedent penal. També es modifica el pagament de la responsabilitat civil, ja que s'entén que aquest criteri es compleix si el penat assumeix el compromís de satisfer la responsabilitat civil, és a dir, si verbalitza que farà front al pagament d'aquesta responsabilitat. A l'article 80.3 s'estableix que excepcionalment també es podran suspendre les penes de presó que individualment no excedeixin de dos anys, sempre i quan no es tracti de delinqüents habituals, es tinguin en compte les circumstàncies del penat i existeixi la voluntat de reparar a la víctima.

Per la seva banda, l'article 82 estableix que, declarada la fermesa de la sentència, els jutges i tribunals s'hauran de pronunciar en la major brevetat sobre la concessió o no de la suspensió. Per dotar de major celeritat al sistema, la nova redacció de l'article 82 estableix que els jutges han de resoldre en sentència sobre la concessió de la suspensió, sempre que sigui possible. Si no és així, s'hauran de pronunciar en la major brevetat possible.

En quant a les condicions a que es pot sotmetre la suspensió, l'article 83 estableix en primer lloc, que no es pot reincidir durant el període de suspensió de la pena ja que, en tal cas, aquesta quedaria revocada i s'hauria de complir la pena inicial. En segon lloc, els jutges poden imposar condicions addicionals, conegudes com a les regles de conducta: prohibició d'acudir a determinats lloc, prohibició d'aproximar-se a la víctima, prohibició d'absentar-se sense l'autoritat del jutge, comparèixer personalment al jutjat o tribunal establert per informar de les activitats que realitza i la seva justificació, participar en programes formatius, laborals, culturals, educació vial, sexual, defensa del medi ambient, protecció dels animals o similars

i complir la resta de deures o obligacions que imposi el jutge. Les regles de conducta es mantenen iguals en la nova regulació.

Per tant, podem veure com existeixen **dues modalitats de suspensió**: la ordinària i la modalitat amb regles de conducta. Això dona lloc a que, a més de l'obligació de no delinquir durant el període de temps en que la pena es troba suspesa, a la modalitat amb regles de conducta aquestes s'han de complir, ja que el seu incompliment pot provocar la substitució d'una regla per una altra, que s'allargui el període de suspensió fins a cinc anys o que directament es revoqui i s'hagi de complir la pena privativa de llibertat (article 84).

En relació a la revocació de la suspensió, es regularà a l'article 86 i es procedirà al compliment de la pena si: el penat és condemnat per la comissió d'un nou delictes en el període de suspensió, incompleixi les regles de conducta o les condicions del nou article 84 o faciliti informació falsa sobre el lloc on es troben els objectes decomissats, novetat respecte a la legislació actual.

La **remissió de la pena** la portarà a terme el jutge o tribunal pertinent un cop hagi finalitzat el període de suspensió sense que s'hagi comés cap nou delictes o s'hagin incomplert les regles de conducta (article 85).

A més de la suspensió ordinària ja explicada, trobem **dos supòsits especials**. En primer lloc, l'article 80.4 estableix que les persones que pateixen una malaltia molt greu i cometen un delictes, la pena quedarà suspesa sense tenir en compte cap dels criteris i requisits anteriors, sempre i quan no tinguin una altra pena ja suspesa pel mateix motiu. En segon lloc, l'article 87 presenta una modalitat més de la suspensió, la suspensió per a drogodependents. Aquesta modalitat es caracteritza per tenir uns requisits més flexibles que l'anterior, ja que es poden suspendre penes privatives de llibertat de fins a cinc anys i si bé es tenen en compte els antecedents, aquests no són un criteri que impossibiliti la seva concessió. Per a que es pugui aplicar aquesta modalitat, la comissió del delictes ha de ser fruit de la dependència a substàncies com l'alcohol o les drogues i la persona s'ha de sotmetre a un programa de desintoxicació.

En la nova legislació, la modalitat de suspensió especial per a drogodependents s'ha traslladat a l'article 80.5⁴. A més, s'estableix un nou requisit per al supòsit dels drogodependents. Per a que es pugui acordar la remissió de la pena s'haurà d'acreditar la deshabituació de la persona o la seva continuïtat a un programa de desintoxicació. Si això no és així, els jutges i tribunals podran acordar el compliment de la pena suspesa, sempre i quan no existeixin informes que recomanin que la persona continuï en tractament.

2.1.2. La substitució

La principal novetat de la LO 1/2015 és l'eliminació de l'article 88 que regula la substitució. La substitució venia fins ara regulada als articles 88 i 89 del Codi penal. La llei estableix que, abans que s'iniciï l'execució d'una pena privativa de llibertat i prèvia audiència de les parts, el jutge o tribunal pot acordar la substitució d'aquesta pena per una altra d'alternativa com és la multa, els treballs en benefici de la comunitat i la localització permanent (per a les penes privatives de llibertat que no excedeixin de sis mesos). Per a la substitució, a més de la durada de la pena (que no pot excedir els dos anys) i el fet de no ser delinqüent habitual, es tenen en compte altres circumstàncies com la naturalesa dels fets delictius, les circumstàncies personals del delinqüent i especialment si aquest ha intentat reparar a la víctima. Per tant, podem veure com la substitució s'emmarcaria dins el model reparador al tenir com a finalitat la reparació de la víctima. No obstant, igual que a la suspensió, també trobem com a finalitat la reinserció en la comunitat (model rehabilitador), ja que el Codi penal, com a norma general, estableix que es poden substituir les penes privatives de llibertat inferiors a un any però, excepcionalment, també es poden suspendre les de dos si s'estableix que el compliment de la pena privativa de llibertat no ajudarà a la reinserció del penat.

⁴ El nou article 87 farà referència a la remissió de la pena, abans ubicada a l'article 85.

Pel que fa als antecedents penals, podem veure com la substitució és més flexible que la suspensió, ja que no parla de delinqüents primerencs sinó de delinqüents no habituals. L'article 94 del mateix Codi defineix els delinqüents habituals com aquells delinqüents que hagin comés tres o més delictes dels compresos a un mateix capítol (per exemple, tres furts o tres delictes de lesions) durant un període no superior a cinc anys i que hagin estat condemnats en sentència ferma per aquests fets. Per tant, en el cas de la substitució, si que es podria concedir a penats amb un o dos antecedents penals, a diferència de la suspensió que requereix ser delinqüent primerenc.

A més de la substitució, l'article 88 estableix que el jutge pot imposar les regles de conducta de l'article 83 que trobi adients per a cada cas. Per tant, també trobem dues modalitats de substitució, **amb regles de conducta** o **sense regles de conducta**.

En la nova regulació, la substitució deixa de ser una figura autònoma i passa a convertir-se en una nova modalitat de la suspensió, regulada a l'article 84 mencionat anteriorment. El nou redactat estableix que el jutge o tribunal podrà condicionar la suspensió a **tres supòsits**: el compliment dels acords fruit d'un procés de mediació, el pagament d'una multa (dos quotes de multa equivaldran a un dia de presó) o la realització de treballs en benefici a la comunitat (un dia de presó equival a un dia de TBC). És a dir, si ara la substitució es contempla per als casos on no es pugui aplicar la suspensió per exemple l'existència d'antecedents penals, en la nova regulació presentarà els mateixos requisits que la suspensió ja que es convertirà en una modalitat especial d'aquesta.

En conclusió, trobarem la suspensió ordinària, la suspensió amb regles de conducta, la suspensió condicionada al compliment d'una pena substituïda i les dues modalitats especials de drogodependents i malalts terminals.

2.2. El model de política criminal i les penes alternatives

Un cop analitzat l'objecte d'estudi del present treball, és interessant conèixer la fonamentació teòrica que trobem darrera. En aquest cas, es tractaria de presentar els models de política criminal i la finalitat de la pena que fonamenten l'existència i aplicació tant de la suspensió com de la substitució.

En la actualitat, existeixen **quatre models punitius** per justificar l'elecció d'una determinada sanció: el model proporcionalista, el model rehabilitador, el model reparador i el model incapacitador⁵

La figura tant de la suspensió com de la substitució es troben emmarcades dins el **model rehabilitador**, al ser considerades com a penes alternatives a la presó. Aquest model, segons Cid (2009), parteix de la premissa de que el càstig ha de servir fonamentalment com un instrument per a que la persona no torni a delinquir en un futur. Per tant, l'objectiu és adequar el tipus i duració de la pena a les necessitats específiques de cada persona, és a dir, imposar una pena en funció de les necessitats criminògenes de cada individu. A més, el model considera que la rehabilitació serà més factible com més es fonamenti el vincle de la persona amb la societat, amb la qual cosa, ens trobem que les penes d'aquest model serien les anomenades alternatives respecte de la presó.

En una investigació realitzada l'any 2002, Cid et al analitzaren la discrecionalitat que tenen els jutges a l'hora de decidir entre una pena privativa de llibertat i una pena alternativa i realitzaren una investigació per tal de concloure per quina de les dues es decantaven més en cada cas⁶. He decidit incorporar aquest treball al marc teòric perquè ens permet conèixer si realment els jutges estan aplicant les mesures alternatives a la presó introduïdes al Codi penal de 1995, norma que intentà que per a les penes més lleus és seguís el model rehabilitador. Amb el meu treball

⁵ En el present treball em centraré en el model rehabilitador.

⁶ Al treball, classificaven com a penes alternatives la suspensió, la multa i els treballs en benefici de la comunitat (que poden ser tant penes directes com penes substituïdes).

intentaré a anar una passa més endavant, ja que es tractaria de saber si els jutges es troben disposats a estendre aquestes MPA a persones amb antecedents penals.

Un cop realitzada la investigació, els autors arribaren a tres conclusions. En primer lloc, quan el Codi penal introdueix la pena alternativa o la pena privativa de llibertat com a sancions per un delictes, en la immensa majoria dels casos els jutges i fiscals es decanten per la pena alternativa a presó. Això és així fins i tot en el cas de persones amb antecedents penals. Per tant, podem veure com a l'hora d'escollir pena, si la pena alternativa es troba inclosa com a pena directa opcional, tendeixen més a decantar-se per ella. En segon lloc, en els casos en que la pena es pot suspendre, en la immensa majoria dels casos en que la persona no té antecedents penals els jutges també opten per l'aplicació de la suspensió com a pena alternativa. Finalment, pel que fa als delinqüents amb antecedents penals, els autors conclouen que en la immensa majoria dels casos els jutges es decanten per la pena privativa de llibertat, fins i tot en els supòsits on la llei no condiciona el fet de tenir antecedents a poder accedir a la suspensió (com seria el cas de la suspensió per a drogodependents).

Els autors donen una sèrie d'argumentacions sobre perquè els jutges tan sols apliquen la suspensió als delinqüents primerencs. Primerament, els autors parlen de la cultura judicial, molt relacionada amb la idea de que tan sols es poden suspendre o substituir les penes a persones sense antecedents. En segon lloc trobem la incongruència legislativa, ja que el Codi penal de 1995 pretenia ser molt més rehabilitador que l'anterior però segueix condicionant la suspensió a l'absència d'antecedents⁷. Per últim, els autors esmenten les dificultats de gestió de les noves penes alternatives, la lentitud del sistema judicial i la falta de personal

⁷ . Podem veure aquestes mateixes conclusions en altres obres de Cid i Larrauri, com per exemple al llibre “La delinqüència violenta”, que fou publicat arrel del Seminari Internacional Commemoriatiu del XV aniversari del Màster de Criminologia i Execució Penal. A la seva ponència sobre penes alternatives i delinqüència violenta, els autors conclouen que el col·lectiu de persones que entra a presó per la comissió d'un delictes lleu (aquells amb pena privativa de llibertat inferior als tres anys) són aquelles que tenen antecedents penals.

que assessori al jutge. Aquest tema serà abordat amb més profunditat al punt 2.4, ja que es troba molt relacionat amb els informes pre-sentència.

A més de les tres argumentacions exposades a la investigació de l'any 2002, els autors n'esgrimeixen de noves per tal de determinar perquè les penes alternatives es limiten als delinqüents primerencs. La principal conclusió a la que arriben és la falta de confiança respecte a si la suspensió, la substitució o els treballs en benefici de la comunitat compleixen les finalitats de la pena. Els autors identifiquen tres finalitats principals: la prevenció general (seguint el principi de proporcionalitat), incapacitació del condemnat (per evitar la reincidència) i rehabilitació.

En relació a la suspensió, s'ha criticat que no compleix la finalitat de la incapacitació per a les persones amb antecedents, al ser persones que ja han reincidit. Per tant, podem veure com la falta de confiança respecte a la efectivitat de les penes alternatives porta a que el seu ús es trobi limitat i restringit. Per aquest motiu, els autors conclouen que s'ha d'estudiar el context penològic comparat per tal de veure com estan funcionant a altres països i estendre la seva aplicació al nostre.

Tal i com he mencionat anteriorment, en el transcurs de la realització d'aquest treball es va aprovar la LO 1/2015 que modifica el Codi penal i que conté la nova regulació de la suspensió. A l'exposició de motius de la llei s'explica com l'experiència posava de manifest que l'existència d'antecedents penals no justificava en tots els casos la denegació de la suspensió. És a dir, sembla que el legislador s'hagi fet ressò de les investigacions, l'opinió dels experts i la legislació europea que, com explicaré a continuació que recomanava aquests canvis. A pesar de que la llei ja no prohibeixi aplicar la suspensió a persones amb antecedents penals, la seva concessió continua essent una potestat discrecional del jutge basada en la perillositat criminal de la persona. Per tant, el present treball adopta noves perspectives, ja que no tant sols es tractarà de veure com influeix el model de política criminal adoptat en relació a la concessió de la suspensió sinó que

també s'analitzarà quins són els principals criteris que tenen en compte els jutges a l'hora de valorar la perillositat criminal de la persona.

2.3. Legislació europea en matèria de penes alternatives

A l'hora d'estudiar les penes alternatives, és important analitzar també el context comparat i conèixer quines són les recomanacions que arriben d'Europa sobre com hauria de ser el seu funcionament.

A la investigació "La política criminal europea en materia de sanciones alternativas a la prisión y la realidad española: una brecha que debe superarse", el professor Cid (2010) realitzar una comparació entre els estàndards que marca Europa en relació al sistema penològic i la realitat espanyola. En concret, la comparació es basa en nou principis que el nostre sistema no compleix i un d'ells és l'exclusió de les persones amb antecedents de l'accés a la substitució i suspensió de les penes. Per aquest motiu, és interessant dedicar aquest apartat del treball a presentar les recomanacions europees sobre com s'haurien d'aplicar aquestes dues figures i com es troben regulades al context comparat.

La regulació sobre les penes alternatives la trobem a la les **Regles mínimes de les Nacions Unides sobre les mesures no privatives de llibertat** (Regles de Tokio) de l'any 1990. La finalitat d'aquesta regulació era impulsar l'ús de les penes alternatives degut al gran augment de població penitenciària que es produí durant la dècada dels vuitanta (Larrauri i Blay, 2011). Les regles tenen per objecte fomentar una major participació de la comunitat en la justícia penal, especialment pel que respecta al tractament del delinqüent, així com fomentar entre aquests el sentit de responsabilitat envers la societat, establint un equilibri entre els drets dels delinqüents, de les víctimes i el interès de la societat en la seguretat i prevenció del delictes (De León, 2004).

Les Regles de Tokio impulsaren l'aprovació l'any 1992 de les **Regles Europees sobre Penes o Mesures Comunitàries per part del Comitè de Ministres del Consell d'Europa**. Al tractar-se de recomanacions (igual que les Regles Penitenciàries Europees), no són d'obligatori compliment sinó que donen pautes als països membres sobre com haurien de legislar. Aquestes regles es revisaren i actualitzaren l'any 2002, amb la finalitat de promoure la seva difusió i aplicació.

Pel que fa a l'objecte d'estudi del present treball, les Regles Europees estableixen que el fet de ser delinqüent habitual, és a dir tenir antecedents penals, no ha de bloquejar l'accés a les penes alternatives com seria el cas de la suspensió o la substitució.⁸

Per tant, podem veure com les Regles Europees segueixen una perspectiva rehabilitadora ja que donen molta importància a que la pena s'ajusti a les necessitats criminògenes dels penats. Això ho podem veure també en els dos principis que regeixen la política criminal europea: presó com a última ràtio (és a dir, es reserva per als delictes més greus) i que les penes alternatives haurien de ser la resposta normal davant la comissió d'un delicte.

Tal i com he anat explicant, són molt els autors que defenen que les Regles Europees s'haurien de complir, especialment en el punt que ens interessa en el present treball. Per exemple, l'any 2004 professors i catedràtics de dret penal així com jutges i magistrats realitzaren un manifest sobre l'actual sistema de penes així com una proposta de millora⁹. Aquesta proposta es basà en una sèrie de punts i regles que s'haurien de modificar. En concret, dins l'apartat de “Sustitutivos penales y ejecución de penas de prisión”, punt 1 “Sustitutivos de la pena privativa de libertad”, trobem que la Regla 4 parla de que l'existència d'antecedents penals no podrà excloure la imposició d'una de les penes substitutives previstes a la legislació. Juntament amb la regla, trobem una justificació dels firmants del manifest sobre la seva aplicació. Els autors, donen argumentacions semblants a les

⁸ . Recommendation (2000) 22, Improving the implementation on the European rules on community sanctions and measures, 29 novembre 2000, apèndix 2, art 3,.

⁹ Grupo de estudios de política criminal (2004). *Una propuesta alternativa al sistema de penas y su ejecución, y a las medidas cautelares personales*.

que presenta Europa, ja que estableixen que no es poden excloure a persones amb antecedents si es demostra que la seva rehabilitació serà més efectiva amb una pena comunitària.

2.4. Els informes pre-sentència

Els informes pre-sentència són un altre element de gran importància en el present treball.

A les **Regles europees de l'any 2000**¹⁰ també trobem com a recomanació l'elaboració d'un informe pre-sentència dirigit al jutge on s'estableixi quines són les necessitats criminògenes del penat i quina és la pena més adequada en funció d'aquestes. La fonamentació d'aquests informes la trobem en que per aplicar una pena no tan sols s'han de tenir en compte els criteris legals, sinó que ja que disposem de penes alternatives de compliment en la comunitat, és preferible des del punt de vista de la reinserció que aquestes es puguin imposar a tots aquells penat. No obstant, a Espanya no és obligatori que els jutges comptin amb aquests informes i són pocs els que el sol·liciten. Per tant, la determinació de la sanció no va en funció de les necessitats criminògenes de la persona que quedarien recollides en aquests informes, sinó que es tenen en compte altres criteris.

Igual que les Regles Europees, les **Regles de Pekin** estableixen que és molt recomanable l'elaboració dels informes pre-sentència que hauran de ser elaborats per les autoritats competents. A més, estableixen que el jutge o Tribunal, en el moment de dictar sentència i establir una pena, ha de tenir en compte les necessitats de rehabilitació del delinqüent, la protecció de la societat i els interessos de la víctima (De León, 2004). Per tant, podem veure com les Regles de Pekin es regeixen pels models rehabilitador, reparador i la prevenció general.

¹⁰ Comitè de Ministres del Consell d'Europa (2000). *Recommendation Rec (2000) 22 of the Committee of Ministers to member states on improving the implementation of the European rules on community sanctions and measures.*

Els informes pre-sentència es troben molt relacionats amb el sistema de *probation*, peça clau del sistema de política criminal del món anglosaxó. Al nostre sistema penal no trobem un equivalent exacte a aquesta pena, no obstant, el que més se li sembla seria la llibertat vigilada de la justícia juvenil.

Un dels països del món anglosaxó que té implantada aquesta figura són els Estats Units. Al tractar-se d'un estat federal, cada estat té completa autonomia a l'hora de legislar en matèria penal, per aquest motiu trobem estats on la pena de mort està vigent i d'altres on està abolida. No obstant, la figura de la *probation* (regulada de diferent manera a cada un dels estats) es troba instaurada a tot el país. A pesar de que el jutge té discrecionalitat a l'hora de dictar una pena privativa de llibertat o una pena de *probation*, els agents de la institució de *probation* realitzen obligatòriament un informe pre-sentència on estableixen si es recomanable que el penat compleixi la pena en la comunitat en funció de les seves necessitats criminògenes (Petersilia, 1997).

He decidit escollir els EEUU com a exemple de país on els informes pre-sentència són obligatoris malgrat ser, segons Díez-Ripollés (2011), l'exemple de país excloent en relació a la reintegració dels delinqüents i al tractament dels sospitosos. A pesar d'això, podem veure com a diferència d'Espanya aquest país sí que compta amb el model d'informes pre-sentència que permeten una major individualització de la pena.

A mode de conclusió, des del meu punt de vista, la nova legislació que entrarà en vigor el dia 1 de juliol fa més necessària la implementació dels informes pre-sentència, ja que per a la valoració de la perillositat criminal es pretén que es tinguin en compte molts més factors que no sols els antecedents penals. Per aquesta raó, considero que la seva elaboració serà més necessària que mai per tal que els jutges puguin comptar amb la màxima informació possible sobre el penat, per tal que persones amb algun antecedent però escassa perillositat puguin complir la pena a la comunitat.

3. Hipòtesis¹¹

En el transcurs del treball es va aprovar la LO 1/2015 que canviava completament el règim de suspensions i substitucions. Per aquesta raó, el treball de camp tindrà **dues vessants**. Per una banda, la investigació pretén esbrinar el pes dels antecedents penals en els jutges a la decisió final sobre les mesures penals alternatives (suspensions i substitucions). Aquesta era la idea inicial del treball, la qual compta amb cinc hipòtesis que validaré o refutaré mitjançant el discurs de la mostra de jutges entrevistats. Per una altra banda, vaig decidir afegir una nova vessant al treball, arran de l'aprovació de la nova regulació. Aquesta nova vessant té com a objectiu conèixer l'opinió de dos tècnics que treballen a mesures penals alternatives (un a nivell teòric i l'altre a nivell pràctic) sobre l'aprovació de la nova llei. Aquesta segona part del treball comptarà amb hipòtesis pròpies que seran validades o refutades a través de les entrevistes.

Pel que fa a la **primera vessant** de la investigació, les hipòtesis són les següents:

- ✓ Els jutges que segueixen un model més retribucionista seran menys partidaris de concedir la suspensió o substitució a persones amb antecedents penals.
- ✓ Els jutges que segueixin un model més rehabilitador seran més partidaris de concedir la suspensió o substitució a persones amb antecedents penals.
- ✓ Els jutges a favor de l'elaboració d'informes pre-sentència es mostraran més partidaris de les penes alternatives. Per contra, els jutges en contra de l'elaboració d'informes pre-sentència apostaran més per les penes privatives de llibertat.
- ✓ Els jutges que afirmen que els informes pre-sentència no són incompatibles amb la seva discrecionalitat judicial es mostraran més partidaris de les MPA. Per contra, els jutges que creguin que són incompatibles, seran menys partidaris de les MPA.

¹¹ La justificació i els indicadors de les hipòtesis es troben als annexes.

- ✓ Els jutges que valoren la perillositat criminal exclusivament en termes de reincidència, es mostraran contraris a concedir la suspensió i substitució a penats amb antecedents penals.

En relació a la segona vessant de la investigació, basada en les entrevistes als tècnics, les hipòtesis són les següents:

- ✓ Els tècnics es mostraran partidaris de la reforma del requisit dels antecedents penals en relació a la suspensió.
- ✓ Els informes pre-sentència són necessaris a l'hora de valorar la perillositat criminal.
- ✓ *Pregunta metodològica* : Quins problemes creu que planteja la nova llei?

4. Marc metodològic

El treball de camp del present treball es basarà en **quatre entrevistes** amb finalitats diferents. Per una banda, per tal de validar o refutar les hipòtesis de la primera vessant de la investigació, entrevistaré a dos jutges el perfil dels quals s'explicarà més endavant. Per una altra banda, arrel de l'aprovació de la LO 1/2015, entrevistaré a dos tècnics que treballen amb les MPA a nivell teòric i a nivell pràctic per tal de conèixer quina és la valoració que ells fan de la llei en els seus respectius àmbits, entrevistes que també tindran com a finalitat la validació o refutació de les hipòtesis plantejades. Al tractar-se de dos tècnics amb perfils diferents, ja que un treballa les MPA a nivell teòric i l'altra a nivell pràctic, el guió de l'entrevista és diferent per a cada un d'ells. No obstant, la finalitat és la mateixa, ja que amb els discurs es tractaran de validar o refutar les mateixes hipòtesis.

Per a realitzar el treball de camp seguiré una **metodologia qualitativa**, basada en l'anàlisi del discurs dels subjectes entrevistats. Per tant, el instrument metodològic del meu treball són les entrevistes com a mètode de recollida d'informació per tal de validar o refutar les hipòtesis plantejades i concretament, l'entrevista semidirigida o semiestructurada¹².

Pel que fa al **model d'anàlisi**, seguiré una lògica deductiva. Al mètode hipotètic deductiu, la construcció parteix d'un concepte que és postulat com a model d'interpretació del fenomen estudiat. Aquest model genera unes hipòtesis a les quals caldrà buscar les correspondències a la realitat (Quivy i Van Campenhoudt, 1997). És a dir, es parteix de la teoria, de la cerca bibliogràfica relacionada amb l'aplicació de la suspensió i la substitució, per tal d'elaborar un marc teòric que serveixi de fonament de les hipòtesis plantejades a l'apartat anterior.

¹² Quivy i Van Campenhoudt, al "Manual de recerca en ciències socials" (1997), presenten el model d'entrevista que faré servir, l'**entrevista semidirigida o semiestructurada**. Aquest tipus d'entrevista es caracteritza per no ser ni del tot oberta ni per està condicionada a una gran quantitat de preguntes concretes. És a dir, es tracta d'elaborar un guió de preguntes orientatives sobre cada una de les hipòtesis del treball, amb preguntes genèriques i específiques.

En relació al **perfil dels subjectes a entrevistar**, la mostra la constitueixen tots els jutges que coneixen de la suspensió, és a dir, dels jutjats de lo penal i jutges d'execució de la província de Barcelona. Per qüestions de limitació de temps i espai, entrevistaré a dos jutges de perfils oposats. Cap de les cinc hipòtesis del present treball constitueix una variable de segmentació, ja que per aquest treball no influeixen variables com el sexe o l'edat.

Pel que fa als tècnics, tampoc es busquen variables de segmentació sinó que l'important és el treball que realitzen amb les mesures penals alternatives. Per aquesta raó entrevistaré al coordinador del grau de criminologia, al haver realitzat nombrosos estudis i investigacions sobre aquest tema, i a una delegada de MPA, ja que és la persona que en la pràctica treballa amb els penats que tenen una pena suspesa o substituïda.

Finalment, en relació a la **captació de la mostra**, es seguirà el model institucional, ja que a través de la tutora del treball m'he posat en contacte amb les persones a entrevistar.

5. Anàlisi dels resultats

5.1. Perfil dels subjectes entrevistats

Podem dividir les persones entrevistades en la present investigació en dos blocs: jutges i tècnics.

Pel que fa als **jutges**, els perfils són dos:

- Jutge 1: Jutge de lo penal de Sabadell.
- Jutge 2: Jutge d'execució penal de Terrassa.

En relació als **tècnics**, els perfils són dos:

- Tècnic 1: Coordinador del grau de criminologia de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Tècnic 2: Coordinadora d'equip del servei de Mesures Penals Alternatives.

5.2. Codificació

Al tenir el treball dues vessants, cada una de les quals té les seves pròpies hipòtesis, la codificació i anàlisi dels discurs es farà en dos blocs, un per cada part del treball.

A més, assignaré un color per a cada un dels subjectes per tal de diferenciar clarament a qui pertany cada discurs.

Jutges	Tècnics
Jutge 1: Color vermell	Tècnic 1: Color blau
Jutge 2: Color verd	Tècnic 2: Color lila

5.2.1. Codificació jutges

➤ *Codi 1: Model de política criminal*

Aquest codi té la finalitat de determinar en quin model de política criminal s'emmarca la tendència de cada un dels subjectes, per tant, es divideix en dos subcodis.

Subcodi 1.1. Model retribucionista

En funció del discurs mantingut al llarg de tota l'entrevista, el jutge 1 es podria emmarcar dins un model de política criminal molt legalista. És a dir, durant l'entrevista verbalitzà que es mostrava conforme amb la regulació actual de la suspensió, a pesar de que també expressà que tenia “algun punt obscur”. He seleccionat dos fragments que mostren aquesta valoració:

“Esa reinserción, por decirlo de alguna forma, sea posteriori de cometer el hecho delictivo, porque si alguien que muchas veces alega que tiene un hijo pero el hijo lo tenía cuando robó pues el efecto evidentemente no se puede esgrimir que tenga un hijo para no ir a prisión cuando ya lo tenía cuando cometió el hecho delictivo”.

“(…) pues, aunque haya pasado mucho tiempo desde el último hecho delictivo, evidentemente se constata que el ingreso en prisión no ha cumplido la finalidad de reinserción social y evidentemente existe un alto peligro de volver a reincidir”

Podem veure com en el primer discurs no valora les circumstàncies personals del subjecte per determinar entre pena privativa de llibertat i mesura alternativa. A més, tal i com explicaré amb més profunditat al codi 5, la valoració de la perillositat criminal la realitza casi exclusivament en termes de reincidència. Per tot això, puc concloure que el jutge 1 segueix un model molt legalista, basat en aplicar articles tal i com es troben a la llei senes mostrar-se crític en cap moment de l'entrevista.

Subcodi 1.2. Model rehabilitador

En contraposició, el jutge 2 clarament mostra al llarg del discurs una tendència rehabilitadora, al verbalitzar en nombroses ocasions que la finalitat principal de les penes és que les persones puguin conviure en societat, tal i com podem observar als següents discurs:

“La crítica que se podría hacer es la que corrige o viene a corregir un poco la reforma, era una a, es una regulación excesivamente rígida y en determinados supuestos pues no permitía tener cierta versatilidad en relación a las circunstancias concretas del sujeto”

“La finalidad principal de las penas no es castigar a las personas por castigarlas para que se fastidien, sino que la finalidad es que esa persona pueda convivir en sociedad de forma normal”

A diferència del jutge 1, es mostra crític amb l'actual legislació en matèria de suspensió al considerar-la excessivament rígida i molt objectiva. Per contra, també concedeix més pes a la valoració de les circumstàncies personals del penat i com afecta el pas del temps a que s'hagi produït un canvi en aquestes circumstàncies. Per tot això, puc concloure que el jutge 2 segueix un model de política criminal més rehabilitador.

➤ **Codi 2: Suspensió i antecedents penals**

En el fragment que es mostra a continuació podem observar com el jutge 1, tal i com ja ha expressat anteriorment, es mostra d'acord amb la regulació actual i no es planteja la possibilitat d'aplicar el benefici penitenciari de la suspensió a algú amb antecedents, escudant-se en que això es troba prohibit en la llei.

“Eso no puede ser, por imperativo legal no es posible”

Per contra, el jutge 2 verbalitza que es troba en desacord amb l'actual regulació de la suspensió, tal i com podem veure al següent discurs:

“No, porque en ocasiones es verdad que un antecedente penal muy antiguo, si el procedimiento se ha dilatado mucho en el tiempo, puede suceder que al cabo de cinco, seis, siete años devenga una sentencia firme y haya el antecedente penal en el momento de la comisión de los hechos (...) un antecedente penal muy antiguo impida la concesión de una suspensión objetivamente por tener antecedente penal antiguo y las circunstancias de esa persona con la evolución del tiempo no tengan nada que ver”.

Com he mencionat al codi, els dos jutges tenen una visió molt diferent de com afecta el pas del temps. Per una banda, el primer considera que per molt que l'antecedent sigui antic, s'ha de fer una valoració negativa en termes de perillositat criminal. Per contra, el segon creu que les dilacions indegudes s'han de tenir en compte, ja que les circumstàncies de la persona poden haver canviat completament amb el pas del temps.

Els dos jutges posaren de manifest la discussió en torn a que és ser delinqüent primari, és a dir, el antecedents es tindran en compte només si en el moment de cometre un nou fet delictiu existeix una sentència ferma condemnat a la persona per un altre delictes. El jutge 1 expressà que aquest era un dels punts obscurs de la llei ja que no es definia clarament que era ser delinqüent primerenc i el jutge 2 manifestà que ell tan sols tenia en compte els antecedents si existia una sentència ferma prèvia a la comissió del fet delictiu.

➤ *Codi 3: Informes pre-sentència*

Pel que fa als informes pre-sentència, el jutge 1 es mostra a favor dels informes pericials que funcionen a l'actualitat, ja que els hi aporten coneixements d'altres àmbits com per exemple el psicològic. No obstant, en relació a tot el tema jurídic, en nombroses ocasions verbalitza que aquesta potestat és discrecionalitat seva exclusivament. Per tant, amb l'anàlisi dels discursos que es mostren es pot concloure que el jutge 1 és contrari a la implementació d'informes pre-sentència on es contempli quina és la pena més adient en funció de les característiques de la persona ja que això s'emmarcaria dins l'àrea legal, competència que creu que és exclusivament seva.

“Evidentemente todo lo que sea un informe pericial que pueda contribuir desde un punto de vista, aportándonos conocimientos a nosotros distintos a los que tenemos, porque nosotros tenemos conocimientos jurídicos (...) y evidentemente eso puede ser valorado”.

“Nuestro poder de discrecionalidad es en base a criterios jurídicos, pero todo lo que son los demás criterios, es decir, tanto criterios sociales, psicosociales como lo demás son aportados por terceros (...) todo tipo de informe pericial sería derivado desde un punto de vista psicosocial, no desde un punto de vista jurídico. Los conocimientos jurídicos nos corresponden a nosotros”

Contràriament, el jutge 2 es mostra a favor dels informes però no pre-sentència sinó en la fase d'execució, per tal que el jutge d'execució disposi de més informació en el moment de decidir sobre la suspensió, tal i com podem observar als següents discursos:

“No se si pre-sentencia (...) no se si pre-sentencia sería adecuado, yo creo que sería más bien pre-resolución de ejecución”.

“Una vez que se ha hecho la declaración (...) si es condenatoria y se ha determinado la responsabilidad penal derivada (...) entonces, a la hora de ejecutar, específicamente en relación a las penas privativas de libertad claro, que son digamos las más, que más afectan a los derechos fundamentales (...) y de ahí la búsqueda de alternativas, un informe que informe sobre las circunstancias de la persona, para poder valorar si procede el cumplimiento efectivo de la pena de prisión o un cumplimiento alternativo o la suspensión de la pena de prisión (...) así no solamente un informe pre-sentencia sino el seguimiento del cumplimiento de esas medidas alternativas”.

En la comparació de discursos tornem a veure la importància que un i altre donen a les circumstàncies personals del subjecte, especialment en el sentit de la seva valoració per tal de resoldre entre una suspensió i l'execució d'una pena privativa de llibertat. Per molt que el jutge 2 consideri que els informes s'haurien de realitzar en la fase d'execució, els valora com quelcom positiu i sobretot com un

instrument de reforç en la seva presa de decisions, a diferència del jutge 1 que només valora aquells informes pericials que aportin coneixements que no siguin jurídics.

➤ **Codi 4: Discrecionalitat judicial**

Molt relacionat amb el codi anterior trobem la discrecionalitat judicial. En aquest sentit, tornem a veure diferències en els dos discursos. Per una banda, el jutge 1 es mostra partidari a que la valoració de la perillositat criminal es pugui realitzar en els informes pre-sentència, sempre i quan no afecti a la seva discrecionalitat que mesura en criteris jurídics. En canvi, el jutge 2 creu que aquests informes així com la valoració de la perillositat criminal en ells és perfectament compatible amb el seu poder de decisió tal i com a passa amb els menors i els informes dels equips tècnics. Per tant, podem observar com els dos jutges segueixen en la mateixa línia que abans.

“Evidentemente adaptándolo a cada delito que ha cometido una persona es totalmente extrapolable (...) sin inmiscuirse en nuestra función jurisdiccional”

“Yo creo que es perfectamente compatible (...) además en la jurisdicción de menores los informes de los equipos técnicos son preceptivos por disposición legal y no solamente es que no limitan sino que sirven mucho, osea la decisión la toma el juez pero lo demás son peticiones o asesoramientos”.

“Es evidente que la gravedad del hecho por el principio de proporcionalidad de las penas, un principio básico del derecho penal de adultos tiene que estar (...) pero es evidente que esos informes servirían mucho”.

➤ *Codi 5: Perillositat criminal*

En relació a quins elements tenen en compte a l'hora de valorar la perillositat criminal, podem veure clarament la diferència de criteris entre els jutges. El primer la valora quasi exclusivament en funció dels antecedents del subjecte, tal i com podem veure als següents discursos:

“Primero la hoja de histórico penal, los antecedentes penales de esta persona, para valorar si en un periodo de tiempo determinado pues si esta persona ha cometido algún delito o no”

“Evidentemente una persona que haya cometido tres o cuatro delitos en contra del patrimonio pues se puede establecer lógicamente un pronóstico de que esta persona puede volver a delinquir”

“También existe una peligrosidad criminal supongamos de una persona que ha estado en prisión y al salir de prisión, nada más salir de prisión, comete otro hecho delictivo. Pues, aunque haya pasado mucho tiempo desde el último hecho delictivo, evidentemente se constata que el ingreso en prisión no ha cumplido la finalidad de reinserción social y evidentemente existe un alto peligro de volver a reincidir”

Per contra, a pesar de que el jutge 2 també considera important la valoració dels antecedents penals, es mostra crític amb el fet de que no es compti amb més informació sobre les circumstàncies dels penats, element que considera de gran rellevància a l'hora de realitzar aquesta valoració. Per aquesta raó, es mostra partidari de l'elaboració dels informes criminològics, tal i com podem veure al següent discurs.

“En muchas ocasiones, con la regulación actual (...) no cuentas con información bastante. De ahí que decía que los informes que se pudieran hacer tipo asesoramiento sobre las circunstancias pues serían muy útiles porque ahora mismo no hay, queda todo en función bien

del propio penado que se interese, bien de los letrados o del abogado que se interese por informar al juez”

“Si no se hace información alguna, lo cual sucede en el 90% de los casos el juez que es lo que tiene para resolver, pues lo que hay en el expediente (...) que normalmente se refiere al hecho delictivo, los antecedentes penales y poco más”.

5.2.2. Codificació dels tècnics

➤ Codi 1: Nova regulació de la suspensió

Mitjançant els fragments del discurs dels dos tècnics podem observar com els dos es mostren favorables a la reforma en el sentit que permetrà als jutges concedir la suspensió de la pena a persones amb antecedents penals.

“Tota l'acadèmia que es va pronunciar sobre això, des de que va venir el Codi penal del 95, inclus abans, pues existia ja (...) es manifestava incomprensió cap al fet de que la suspensió de la pena no pugues ser a persones amb antecedents penals, fonamentalment perquè la suspensió té dos modalitats, la modalitat sense regles de conducta i té una modalitat amb regles de conducta. S'entén lògicament que si la persona té antecedents penals és possible que els seu risc de reincidència sigui més alt, que per tant una suspensió ordinària no sigui suficient, però existint la suspensió amb regles de conducta sembla evident que les regles de conducta podrien neutralitzar aquest perill de reincidència i, per tant, no tenia sentit que una alternativa (...) no es pugues aplicar a una persona perquè té antecedents”.

“Si, totalment d'acord perquè això farà que disminueixi, sobretot en relació a les toxicomanies, el nombre d'interns en centre penitenciari que podrien estar gaudint d'una suspensió i perquè tenen antecedents no poden gaudir”.

Podem veure com, en funció de l'especialitat de cada tècnic, varien les seves argumentacions favorables a la reforma. En primer lloc, el tècnic 1 posa de manifest com es tractava d'una antiga reivindicació que havia aparegut en nombroses investigacions i estudis. A més, també parlà de que a nivell comparat, a nombrosos països europeus, les persones amb antecedents penals poden accedir a la suspensió. En segon lloc, el tècnic 2 ho justifica més en el seu camp, és a dir, com podrien estar ells treballant amb aquest col·lectiu de penats amb antecedents però que no ho poden fer perquè es troben a un centre. Per tant, a pesar de que les argumentacions provenen de dos punts de vista diferents, les dues es mostren favorables al canvi.

➤ **Codi 2: Informes pre-sentència**

Pel que fa als informes pre-sentència, podem observar com els dos tècnics creuen necessària la seva implementació al sistema, especialment des de que la reforma contempla que s'han de valorar les circumstàncies del penat. Per tant, tornem a observar acords en aquest aspecte.

“S'han de conèixer quines necessitats té aquesta persona, a les quals la sanció ha de donar resposta (això seria la primera qüestió) i a la vegada quina motivació té la persona per seguir aquell programa perquè no té sentit, és a dir, un programa pot seguir-se si la persona conta amb una motivació i més elements (...) tot això fa necessari, ja ho feia abans i segueix fent ara, no crec que hi hagi diferència que hi hagi informe criminològic, una altra cosa és que es faci”.

“En aquest sentit crec que els jutges haurien de poder utilitzar més els serveis d'assessorament tècnic penal, previ al procés judicial on es fa una valoració psicosocial del penat i, en aquest sentit, poden articular el tipus de mesura adequada a la situació del penat”.

“Ell (en referència als serveis d'assessorament tècnic) poden rebre sol·licituds o bé de la pròpia instància judicial, de l'advocat o del propi penat, el que passa és que a la pràctica el que ens trobem és que molts jutges no coneixen la possibilitat de sol·licitar per part d'ells un informe”.

En aquest cas els dos tècnics expressen la mateixa problemàtica del sistema, la falta d'informes pre-sentència. Com posa de manifest el tècnic 2, existeix un servei d'assessorament, no obstant, és pràcticament desconegut i a la pràctica aquests informes no es realitzen. A més, també expressà que això facilitaria molt la tasca dels delegats de mesura, ja que en el moment de la primera entrevista contarien amb més informació sobre el penat, que podria demostrar com té una major voluntat de participar en el procediment.

➤ **Codi 3: Problemes de la LO 1/2015**

La pregunta metodològica té la finalitat de conèixer quins són els principals problemes que els tècnics observen a la reforma des dels seus diferents punts de vista.

“La meva opinió personal de la reforma...a mi no m'agrada, preferiria que s'hagués mantingut la perillositat (...). El jutge té que motivar la necessitat de la pena de presó, si no aconsegueix motivar la necessitat, ha d'aplicar la suspensió de la pena, perquè la perillositat és un concepte que se situa molt en el tema de la necessitat, és a dir, atenent a la perillositat vol dir que només pot utilitzar la pena de presó quan la perillositat de la persona només es pot combatre amb la pena de presó”.

“Si jo fos jutge, amb aquest codi faria lo que volgués, que jo cregués adequat i després intentaria complir la llei”.

“El Codi dona molta més discrecionalitat i, per tant, bueno afavoreix que les persones més convençudes del sistema d'alternatives es decantin per elles. També es veritat que els que no estiguin convençuts, trobaran molt criteris en la llei per denegar-les.

“El que em preocupa és si realment nosaltres com a equips estarem preparats per rebre i no tindre una llista d'espera. Clar, aquesta fase (...), tot això s'acurta en el temps, però perquè aquest ofici ens arribarà a primera instància, en el moment que en sentència ferma ja imposin la mesura, però em preocupa si tindrem efectius de personal per donar amb premura resposta a aquestes demandes”.

“Ens haurem de plantejar internament com a servei el tipus d'intervenció que feim, perquè pot ser els perfils també ens canvien i són més delinqüencials. Llavors, a nivell de control (...) s'haurà d'incrementar en segons quins perfils i em de preparar als nostres equips per poder abordar aquesta nova tipologia de penat”.

Podem observar com el tècnic 1 explica que preferia l'anterior concepte de perillositat criminal, ja que existia molta jurisprudència del Tribunal Constitucional que establia com s'havia de valorar la perillositat, és a dir, havia determinat que la pena de presó només es justifica si és l'única opció per combatre la perillositat criminal de la persona. El tècnic posà de manifest com li preocupa la reforma en el sentit que no sap si el TC mantindrà aquesta doctrina. Relacionat amb això trobem la segona crítica, i és com la llei concedeix major discrecionalitat als jutges, augmenta el nombre de raons per les quals podrien denegar una suspensió i variarà més en funció del model de política criminal que tinguin. Per contra, al tècnic 2 li preocupen principalment dues coses a nivell pràctic: el possible augment del nombre de penats i el seu canvi de perfil i la celeritat que es vol aconseguir, que creu que els farà augmentar la llista d'espera per als penats que realitzen programes. A més, també es mostrà preocupada per la sobrecàrrega de treball que podrien experimentar els delegats, ja que creu que si això passa no podrien treballar amb el mateix nivell d'efectivitat que tenen ara.

6. Conclusions

En primer lloc, pel que fa a la vessant de la investigació relacionada amb els jutges, podem observar com la **primera i segona hipòtesis** del treball queden *validades*¹³. La comparació de les dues entrevistes posa de manifest com la tendència político-criminal influeix a l'hora de concedir la suspensió a algú amb antecedents penals. En concret, s'ha observat com el jutge 1 (de caire més legalista), es mostraria contrari a aquesta concessió. Per contra, el jutge 2 (rehabilitador) sí que es mostraria disposat a concedir la suspensió a algú amb antecedents ja que per a la valoració de la perillositat criminal té en compte altres elements com les circumstàncies personals del subjecte. Això em porta a *validar* també la **cinquena hipòtesis**, ja que s'ha vist com el jutge 1 (el que es mostra contrari a concedir suspensions a persones amb antecedents) és el que valora la perillositat criminal exclusivament amb la fulla històrico-penal del subjecte. En canvi, el jutge 2 posa de manifest la necessitat de contar amb més informació sobre els penats per realitzar aquesta valoració. Pel que fa a la **tercera hipòtesis**, aquesta també queda *validada*, ja que és el jutge 2 qui torna a verbalitzar la importància dels informes criminològics, a pesar de que considera que s'haurien de realitzar durant la fase d'execució i no pres-sentència. Per contra, el jutge 1 tan sols valora positivament aquells informes que contenguin informació que no sigui jurídica. Els informes criminològics contenen aquesta vessant jurídica ja que incorporen recomanacions sobre la pena més adient en funció de les circumstàncies de la persona, fet que considera potestat discrecional seva. Això em porta a *validar* també la quarta hipòtesis, on el jutge 1 torna a posar de manifest que els informes poden existir sempre i quan no tractin aspectes jurídics, la valoració dels quals els hi correspon a ells. En canvi, el jutge 2 es mostraria favorable a que a justícia d'adults es seguís el mateix procediment que en menors,

¹³ A pesar de que la metodologia qualitativa no busca la representativitat, hagués estat convenient realitzar més entrevistes per assegurar la validació de les hipòtesis. No obstant, per limitació d'espai i temps no ha sigut possible.

és a dir, que hi hagués un equip tècnic que realitzés aquests informes i valorés la perillositat criminal de la persona.

En segon lloc, en relació a la segona vessant de la investigació, es pot observar com les **dues hipòtesis** que es plantegen també queden *validades*. Pel que fa a la primera, els dos tècnics es mostren a favor de la reforma en el sentit de que ja no limita la suspensió als delinqüents primerencs. Tal i com he explicat anteriorment, les argumentacions a favor del canvi varien en funció del punt de vista teòric i pràctic de cada un dels tècnics. La segona hipòtesis també es valida ja que els dos tècnics posen de manifest la necessitat de que els informes pre-sentència es converteixin en una realitat, especialment amb la reforma que encara els fa més necessaris. Relatiu a la primera pregunta metodològica, podem observar com els problemes que detecten els tècnics també varien en funció de la seva especialització. El tècnic 1 posa de manifest com la reforma dota de major discrecionalitat als jutges i com la seva opinió sobre les MPA afectarà a la seva aplicació. Aquest discurs ve a validar també les dues primeres hipòtesis relacionades amb els jutges. Pel que fa a la valoració de la perillositat criminal, sorprèn com el tècnic dona una definició totalment oposada a la dels jutges, ja que estableix que la perillositat és una necessitat¹⁴. En canvi, com he explicat, el jutge 1 valora la perillositat en funció dels antecedents exclusivament i el jutge 2 té en compte les circumstàncies de la persona. El tècnic 2, en canvi, es preocupa més de com a nivell de servei els afectarà la reforma, ja que creu que implicarà una major càrrega de feina per als delegats i com aquests necessitaran nova formació ja que canviaran els perfils de penats.

Per acabar, la principal conclusió que es pot extreure del present treball és com influeix la tendència político-criminal de cada jutge en l'aplicació de les MPA, fet que es veurà més clarament amb la nova llei que els dota de major discrecionalitat. Per aquesta raó, els informes criminològics són més necessaris que abans, com a instrument d'avaluació de les circumstàncies personals del subjecte i d'ajuda en la imposició de sancions

¹⁴ “Atenent a la perillositat vol dir que només pot utilitzar la pena de presó quan la perillositat de la persona només es pot combatre amb la pena de presó”.

7. Valoració personal de la reforma sobre les MPA

En aquest apartat realitzaré una valoració personal sobre la reforma en matèria de MPA, així com una crítica i propostes de millora sobre alguns aspectes de la nova legislació¹⁵.

En l'Exposició de Motius de la llei, el govern afirma que la finalitat de les reformes en matèria de MPA té com a objectiu incrementar l'eficàcia de la justícia penal. A més de l'eficàcia, també es busca dotar al sistema de major celeritat, amb l'objectiu de que l'execució d'aquestes MPA sigui més ràpida. Per tant, podem veure com les dues raons que motiven la reforma són l'eficàcia i la celeritat. No obstant, en l'Exposició de Motius no s'especifica com es mesurarà l'eficàcia, és a dir, no es concreta en xifres la pretesa eficàcia. A pesar d'això, si tenim en compte que l'article 25.2 CE estableix que la finalitat de les penes és la reinserció, podem deduir que el que es pretén amb la reforma és aconseguir major eficàcia en termes de reincidència, és a dir, que amb les penes alternatives s'eviti la comissió futura de nous delictes.

Pel que fa a les reformes en concret, la principal novetat és la modificació dels requisits per accedir a la suspensió. El legislador argumenta que l'experiència posa de manifest que l'existència d'antecedents penals no justificava en tots els casos la denegació de la suspensió. Tal i com he exposat al marc teòric, són molts els autors que criticaven que les persones amb antecedents penals tinguessin bloquejat l'accés a la suspensió i a complir les penes en l'àmbit comunitari. A més a més, les recomanacions internacionals també estableixen que el fet de ser de tenir algun antecedent no ha d'impossibilitar l'accés a les mesures de compliment a la comunitat com la suspensió.

¹⁵ Inicialment, aquest apartat del treball havia de consistir en una crítica a l'actual regulació de la suspensió, en concret a la impossibilitat de que aquesta es pogués concedir a persones amb algun antecedent penal. No obstant, el passat 30 de març el govern aprovava la reforma del Codi penal, modificant els requisits de la suspensió.

Des del meu punt de vista, pel que fa a la suspensió i antecedents penals, sóc partidària de que la suspensió es pugui aplicar a persones que tinguin algun antecedent penal, en funció de les necessitats criminògenes de la persona i sempre i quan la pena de compliment en la comunitat resulti més efectiva en termes de reinserció. En la meua opinió, la supressió de la substitució (que sí que es podia concedir a persones amb algun antecedent penal) havia de fer necessàriament possible aquest canvi, ja que sinó es bloquejaven per a totes les persones amb algun antecedent l'accés a les MPA. Personalment, considero els antecedents penals com un estigma, una etiqueta que ja de per si tanca moltes portes i no trobava just que també bloquegés l'accés a les MPA. Des del meu punt de vista, una mesura de compliment a la comunitat és més efectiva per a la reinserció perquè no es produeix la desocialització que sí que té lloc amb les penes privatives de llibertat i permet que el penat pugui mantenir els vincles socials, familiars i laborals. A més, s'ha de tenir en compte el temps transcorregut des de la comissió del delictes i que les circumstàncies personals, familiars, laborals, etc de la persona poden haver canviat considerablement. Per aquesta raó, considero positiu que la llei (a l'article 80.1 del Codi penal) incorpori la valoració de les circumstàncies en que es produïren els fets delictius així com les socio-personals del subjecte a l'hora de prendre la decisió sobre concedir o no la suspensió. Això permet una major individualització de la pena en funció de cada cas, ja que tal i com està configurat el nou precepte, la idea és que el jutge disposi de molta més informació sobre la persona en el moment de dictar sentència. A més, ja que la decisió sobre la suspensió continua essent una potestat discrecional del jutge en funció de la perillositat criminal del subjecte, aquesta informació addicional sobre la persona podria servir de guia per valorar la seva perillositat criminal, ja que en l'actualitat podem veure com únicament disposen dels antecedents penals.

Arribats a aquest punt, convé insistir en què la nova llei fa encara més necessari l'elaboració dels informes pre-sentència, ja que a més de les circumstàncies objectives els jutges podran valorar totes les subjectives mencionades anteriorment. Per aquesta raó, considero necessari la valoració d'aquestes circumstàncies per part d'una tercera persona, després de comprovar en la present investigació la influència del model de política criminal adoptat per cada jutge en

el moment de prendre la decisió sobre la concessió de les mesures penals alternatives. De no ser així, es podria produir l'efecte contrari, que els jutges disposin de més raons per les que no suspendre, atenent a les circumstàncies del fet delictiu o de la persona amb una valoració negativa.

Cal tenir en compte que a justícia juvenil els educadors socials realitzen un informe sobre la situació familiar, escolar i personal del menor que és llegit durant el judici. Per tant, es tractaria de traslladar aquest informe preceptiu a la justícia d'adults, de manera que aquests informes esdevinguin obligatoris. La nova regulació fa necessària, en la meua opinió, que aquests informes siguin presentència, ja que els jutges hauran de concedir les suspensions en el moment de dictar sentència, a l'empara de la nova redacció de l'article 82.

Des del meu punt de vista, els professionals encarregats d'elaborar els informes pre-sentència també haurien de realitzar la valoració de perillositat criminal mencionada anteriorment. És a dir, en base a tota la informació que recollirien sobre els imputats, més extensa que la que pot aparèixer als expedients judicials, podrien realitzar aquesta valoració mitjançant un qüestionari, tal i com passa amb les MPA i els informes que elaboren els delegats de mesures. Per tant, es tractaria d'adaptar un qüestionari dels ja existents per a cada tipus de violència i utilitzar aquest instrument per a avaluar la perillositat criminal del subjecte. Aquesta informació s'hauria de plasmar a l'informe pre-sentència juntament amb la recomanació de la pena més adient i seria entregada al jutge com a ajut a l'hora de decidir sobre la suspensió¹⁶.

En la meua opinió, el nou article 80.1 del Codi penal presenta dos **problemes** importants. En primer lloc, no estableix que sigui d'obligatori compliment que els jutges hagin de conèixer les circumstàncies personals del penat, sinó que tan sols estableix que les valorarà. En segon lloc, si realment es vol aconseguir que la justícia sigui més eficaç s'han de posar més mitjans, i per aquesta raó s'hauria de

¹⁶ . Precisament en la realització d'aquests informes pre-sentència és on podríem trobar una sortida professional per als criminòlegs en el sector públic i en l'àmbit de justícia, ja que són professionals perfectament qualificats per tractar amb penats i realitzar valoracions de risc.

destinar una major partida pressupostària a justícia. Els canvis que estic plantejant permetrien una major individualització dels casos i que els jutges comptessin amb molta més informació, però perquè això es pugui portar a terme s'haurien de contractar a professionals que es dediquessin a l'elaboració dels informes pre-sentència. Aquesta iniciativa també suposaria l'acceptació per part dels jutges que veurien la seva tasca com un reforç i complement i no com una intromissió a les seves funcions jurisdiccionals.

Per tant, valoro de forma positiva aquests canvis que semblen que puguin portar a una major difusió i ús de les MPA. No obstant, per a que aquests canvis siguin efectius i es consolidin, opino que s'hauria de disposar de més mitjans econòmics. En el context de crisi econòmica en que ens troben sembla difícil que això pugui passar, a no ser que es faci un anàlisi en profunditat de com funciona el sistema de justícia penal i com es podrien distribuir millor els recursos.

Un altre aspecte positiu de la llei és la reforma de l'article 82, que estableix que els jutges han de resoldre en sentència sobre les suspensions. Si realment es comptés amb la figura dels informes pre-sentència, la fase de judici oral resulta el moment més adient ja que seria el moment en que el jutge coneixeria tant el cas com la persona que suposadament ha comés el delictes i en sentència podria resoldre sobre la culpabilitat i la pena. Per aquesta raó, el més adient seria que els encarregats d'elaborar aquests informes pre-sentència el presentessin durant el judici oral. D'aquesta manera, l'informe quedaria sotmès al principi de contradicció ja que els tècnics podrien respondre a les preguntes de les parts.

Com a conclusió, considero que la llei suposa un avanç en alguns aspectes i que això pot comportar una major difusió de les MPA. La reforma concedeix més marge per als jutges, ja que podran concedir suspensions en més supòsits, no obstant, la suspensió continua condicionada a la valoració que realitzin sobre la perillositat criminal, aspecte sobre el que considero que haurien de comptar amb l'ajuda dels informes pre-sentència.

8. Bibliografía

- Andrés, A. i Redondo, S. (2007). Predicción de la violencia: entre la peligrosidad y la valoración del riesgo de violencia. *Papeles del psicólogo*, 28, 157-173.
- Cid, J. et al (2002). *Jueces penales y penas en España*. Valencia: Tirant lo blanch.
- Cid, J. i Larrauri, E. (2005). *La delincuencia violenta. ¿Prevenir, castigar o rehabilitar?*. Valencia: Tirant lo blanch.
- Cid, J. (2009). *La elección del castigo*. Barcelona: Bosch.
- Cid, J. (2010). *La política criminal europea en materia de sanciones alternativas a la prisión y la realidad española: una brecha que debe superarse*. [Consultat 13, febrer, 2015]. Disponible a:

http://minerva.usc.es/bitstream/10347/4155/1/pg_055-084_penales30.pdf

- Comitè de Ministres del Consell d'Europa (2000). *Recomendation Rec (2000) 22 of the Committee of Ministers to members states on improving the implementation of the European rules on community sanctions and mesures*. [Consultat 13, febrer, 2015]. Disponible a:

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2622457&SecMode=1&DocId=377888&Usage=2>.

- De León, F. (2004). *La pena privativa de libertad en el derecho comparado*. [Consultat 13, febrer, 2015]. Disponible a:

http://portal.uclm.es/descargas/idp_docs/doctrinas/la%20pena%20privativa%20de%20libertad.de%20leon%20villalba.pdf.

- Díez-Ripollés, J. L. (2011). *La dimensión inclusión/exclusión social como guía de la política criminal comparada*. [Consultat 13, febrer, 2015]. Disponible a:

<http://criminet.ugr.es/recpc/13/recpc13-12.pdf>
- Esbec, E. (2003). *Valoración de la peligrosidad criminal (riesgo-violencia) en psicología forense. Aproximación conceptual e histórica*. [Consultat 10, febrer, 2015]. Disponible a:

<http://masterforense.com/pdf/2003/2003art10.pdf>.
- Espanya. Ley orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código penal. Boletín Oficial del Estado, 24 de noviembre de 1995, núm. 281, p. 33987.
- Espanya. Ley orgánica 1/2015 de 30 de marzo, por la que se modifica el Código penal. Boletín Oficial del Estado, 31 de marzo de 2015.
- Grupo de estudios de política criminal (2004). *Una propuesta alternativa al sistema de penas y su ejecución, y a las medidas cautelares personales*. [Consultat 13, febrer, 2015]. Disponible a:

<http://www.gepc.es/docs/gepc8.pdf>
- Larrauri, E. i Blai, E. (2011). *Penas comunitarias en Europa*. Madrid: Trotta.
- Navarro, M. C. (2002). *Suspensión y modificación de la condena penal*. Barcelona: Bosch.
- Petersilia, J. (1997). Probation in the United States. *Crime and justice. An annual review of research*, 22, 149-200.
- Quivy, R. i Van Campenhoudt, L. (1997). *Manual de recerca en ciències socials*. Barcelona: Herder editorial.
- Rodríguez, J.A. i Leyva, D. (2011). El fundamento ético-jurídico de la medida de seguridad de internamiento psiquiátrico. *Diario La Ley*, 7762.

9. Annexes

Justificació i indicadors de les hipòtesis

Hipòtesis jutges

En relació a la **justificació** de les hipòtesis, aquestes tenen la finalitat d'esbrinar si els entrevistats es mostren partidaris o contraris a l'aplicació de la suspensió i substitució a penats amb antecedents penals. En primer lloc, les dues primeres hipòtesis relacionen la tendència político-criminal amb aquest criteri, ja que tal i com he exposat al marc teòric el model rehabilitador aposta més per les mesures d'execució penal en la comunitat. Per contra, les tendències de caire més retribucionista utilitzen majoritàriament el recurs a la presó. En segon lloc, les hipòtesis 3, 4 i 5 tenen com a tema de fons la discrecionalitat judicial. És a dir, es tracta d'esbrinar si els jutges entrevistats estarien disposats a deixar-se assessorar per les persones que elaborarien els informes pre-sentència, on quedaria recollida quina és la pena més adient per al penat en funció de les seves necessitats criminògenes. A més a més, aquests informes també contendrien la valoració de la perillositat criminal en base a l'adaptació de qüestionaris adaptats i, per tant, ja no serien els jutges els encarregats de valorar aquesta perillositat criminal.

Pel que fa als **indicadors**, en relació a les dues primeres hipòtesis, es tractarà d'analitzar el conjunt del discurs per encaixar-lo dins un dels models de política criminal, així com indagar sobre la finalitat de les penes. Els jutges que considerin que la finalitat principal és la rehabilitació del penat i la seva reinserció a la societat, seran aquells que es decantin més pel model rehabilitador. En canvi, els jutges que considerin que la finalitat principal de la pena és el càstig o la inocuïtzació dels delinqüents seran aquells que segueixin un model de política criminal de caire més retribucionista. Per tant, es tracta d'estudiar com influeix la percepció sobre la finalitat de la pena en la decisió de concedir o no el benefici de la suspensió. Pel que fa a les hipòtesis 3, 4 i 5, el tema de fons és la discrecionalitat judicial, és a dir, es tracta d'indagar en l'opinió dels jutges sobre

aquest punt per veure com afecta a la possibilitat de que existeixin informes pre-sentència o que ells no siguin els encarregats de realitzar la valoració de perillositat criminal. En concret, la hipòtesis cinc sobre perillositat criminal quedarà validada si els jutges verbalitzen que el fet de trobar un antecedent ja fa que aquesta valoració sigui negativa, sense tenir en compte altres criteris.

Hipòtesis tècnics

Pel que fa a la **justificació** de les hipòtesis, la primera es basa en la percepció personal de que els tècnics es mostraran partidaris a la supressió dels antecedents penals com a bloqueig a l'accés a les mesures penals alternatives, ja que tant les recomanacions internacionals i nombroses investigacions empíriques posen de manifest que no haurien de ser un impediment per a complir una mesura a la comunitat. Per aquesta raó, la meua hipòtesis es basa en que els tècnics estaran a favor de la reforma en aquest punt. En relació a la segona hipòtesis, el fet que la llei estableixi que el jutge ha de valorar les circumstàncies dels fets delictius i de la persona posa de manifest la necessitat d'introduir els informes pre-sentència, per tal que la perillositat criminal no es fonamenti exclusivament en el fet de tenir antecedents sinó que es realitzi una valoració més global. Per últim, la pregunta metodològica té la finalitat de conèixer l'opinió dels tècnics sobre quins problemes pot plantejar aquesta reforma.

En relació als **indicadors**, la primera hipòtesis quedarà validada si el discurs dels entrevistats es clarament positiu i partidari a la reforma dels requisits de la suspensió en relació als antecedents penals. Finalment, la segona hipòtesis es validarà si en el discurs els tècnics es mostren partidaris dels informes pre-sentència i si consideren que són un instrument necessari i útil per a la valoració de la perillositat criminal.

Guió de les entrevistes

Entrevista als jutges

1. Preguntes trencagels

- Quants d'anys porta treballant com a jutge d'execució penal?

2. Hipòtesis 1 i 2

○ *Preguntes generals*

- Que opina sobre la regulació actual de la suspensió i la substitució de les penes al Codi penal?
- Per a vostè quina és la principal finalitat que han de complir les penes?
- Considera que les mesures penals alternatives poden complir amb les finalitats de la pena?

○ *Preguntes específiques*

- Tornant a la suspensió i substitució, un dels requisits per accedir al benefici de la suspensió és l'absència d'antecedents penal. Està d'acord amb aquesta regulació?
- En aquests casos d'existència d'algun antecedent penal, si es valorés que la pena més adient per complir les finalitats de l'article 25.1 CE és una de compliment a la comunitat i a més el penat presenta baixa perillositat criminal, consideraria la concessió de la suspensió?
- En cas afirmatiu, creu que es decantaria per la modalitat ordinària o per les regles de conducta?
- En cas negatiu, valoraria la possibilitat de la substitució?

3. Hipòtesi 3

○ *Preguntes generals*

- Coneix la figura dels informes pre-sentència i quina és la seva finalitat?

- Creu que poden ser un instrument d'utilitat per als jutges a l'hora de dictar sentència i determinar la pena?

- ***Preguntes específiques***

- A l'hora de decidir sobre l'aplicació de la suspensió i substitució considera suficient la informació que conté l'expedient del penat? En cas negatiu, amb quina informació adient li agradaria contar?

4. Hipòtesi 4

- ***Preguntes generals***

- A mesures penals alternatives es realitza una primera entrevista amb el penat per conèixer la seva situació i determinar quin serà el pla de compliment dels TBC o dels programes de tractament. Creu que aquesta entrevista es podria realitzar a l'àmbit de l'execució? És a dir, que es realitzés abans de dictar sentència per tal que en aquell moment el jutge sentenciador pugui disposar de més informació sobre el penat?

- ***Preguntes específiques***

- Creu que aquest informe podria servir com a consulta a l'hora de decidir sobre l'aplicació de la suspensió, substitució o execució de la possible pena privativa de llibertat?
- Des del seu punt de vista, l'ús d'aquests informes continuaria sent compatible amb el poder discrecional dels jutges o, per contra, considera que aquest quedaria limitat o condicionat?

5. Hipòtesi 5

- ***Preguntes generals***

- Quins són els principals factors que té en conta a l'hora de valorar la perillositat criminal?

- **Preguntes específiques**

- Quin pes tenen els antecedents en la valoració de la perillositat criminal? Com afecta en aquesta valoració el nombre d'anys que han passat des de la comissió del fet delictiu?
- Considera que seria convenient que la perillositat criminal s'analitzés en funció dels qüestionaris sobre risc de reincidència adaptats per a cada tipus de violència que tenen en conta nombrosos àmbits de l'esfera persona com la situació familiar, el consum de substàncies o la situació laboral? (Exemple del qüestionari SARA per a la violència de gènere).
- Que opina sobre la possibilitat de que les persones encarregades d'elaborar els informes pre-sentència passin aquests qüestionaris i realitzin un informe valoratiu dels seus resultats?

Entrevista tècnic

1. Hipòtesis 1

- La LO 1/2015 incorpora la possibilitat de concedir la suspensió a persones amb antecedents penals. Quines creu que són les raons que han impulsat aquesta reforma?
- En la seva opinió, creu que el fet de que nombroses investigacions possessin de manifest aquesta reforma han influenciat en el canvi?

2. Hipòtesis 2

- El concepte de perillositat criminal com a criteri fonamental sobre el que es basa la possibilitat d'accedir a una suspensió ha sigut modificat per “quan sigui raonable esperar que l'execució de la pena no sigui necessària per evitar la comissió futura per part del penat de nous delictes”. Creu que aquesta redacció tan difosa i poc clara pot comportar algun tipus de problema?
- El nou precepte 80.1 del Codi penal incorpora la possibilitat de que els jutges valorin les circumstàncies en que es produïren els fets així com les

circumstàncies personals de la persona imputada. Creu que això podria impulsar la creació i proliferació dels informes pre-sentència?

- En cas afirmatiu, veu possible la seva realització? Creu que els jutges es mostrarien partidaris a comptar amb aquesta ajuda?

3. Pregunta metodològica

- Quina opinió té sobre la incorporació dels processos de mediació (i els acords als que arribin les parts) com a condició de la suspensió?
- Creu que aquesta reforma pot impulsar que a judici tan sols arribin els casos més greus i que per mediació penal es puguin solucionar molts?
- Creu que realment amb aquesta reforma s'aconseguirà l'objectiu de dotar de major eficàcia al sistema, tal i com s'estableix a l'exposició de motius de la llei?

Entrevista tècnica mesures penals alternatives

1. Hipòtesis 1

- La reforma de la suspensió modifica els seus requisits i concedeix als jutges la possibilitat de suspendre penes privatives de llibertat a persones amb antecedents penals. Està d'acord amb aquesta nova possibilitat que incorpora la llei?

2. Hipòtesis 2

- En aquest sentit, la llei estableix que els jutges podran valorar les circumstàncies del delictes comés així com les del penat (situació familiar, laboral...). Que opina sobre que durant el procés judicial es realitzin aquestes indagacions sobre la persona?
- En relació a la pregunta anterior, creu que facilitaria la tasca dels delegats de mesures ja que podrien comptar a priori amb més informació sobre el penat?

- En la seva opinió, qui considera el professional millor preparat per realitzar aquests primers informes de valoració de la persona?

3. Pregunta metodològica

- La nova llei estableix que els jutges hauran de resoldre en sentència sobre les suspensions, sempre que sigui possible. Segons la seva experiència, creu que realment decidiran en sentència?
- En el cas que resolguin en sentència, creu que s'aconseguiria una major celeritat per a que s'inici l'execució de la mesura penal alternativa?
- Al ser aquesta legislació més favorable que l'anterior, creu que experimentaran un augment considerable del volum de treball?
- Quina opinió té sobre la incorporació dels processos de mediació com a condició de la suspensió?
- Creu que amb la reforma s'incrementarà el nombre de penats amb una mesura de compliment a la comunitat?
- Creu que realment amb aquesta reforma s'aconseguirà l'objectiu de dotar de major eficàcia al sistema, tal i com s'estableix a l'exposició de motius de la llei?

Relació de codis

Codificació jutges

- Codi 1: Model de política criminal
 - ✓ *Subcodi 1.1.*: Model retribucionista
 - ✓ *Subcodi 1.2.*: Model rehabilitador
- Codi 2: Suspensió i antecedents penals
- Codi 3: Informes pre-sentència
- Codi 4: Discrecionalitat judicial
- Codi 5: Perillositat criminal

Codificació tècnics

- Codi 1: Nova regulació de la suspensió
- Codi 2: Informes pre-sentència
- Codi 3: Problemes de la LO 1/2015